

Гудіма Тетяна Степанівна,
кандидат юридичних наук, докторант,
старший науковий співробітник Інституту
економіко-правових досліджень НАН України,
м. Київ, Україна
e-mail: tsgudima@gmail.com
ORCID 0000-0003-1509-5180

doi: 10.21564/2414–990x.147.179932
УДК 346.9

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПОСИЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Досліджено окремі проблеми, які характеризують сучасний стан законодавства України у частині встановлення юридичної відповідальності Національного банку України, а також висвітлено перспективні напрями його модернізації в цьому напрямку. Доведено, що дотепер не набули поширення наукові розробки проблематики інституту юридичної відповідальності Національного банку України та його посадових осіб за дії/бездіяльність, у тому числі які знаходять вияв у застосуванні неадекватних ступеню суспільної небезпеки заходів впливу до банківських установ, зокрема при погіршенні фінансового стану (фінансовій нестабільності). Задля недопущення у нормативно-правовій площині суб'єктивізму до правової оцінки дій НБУ, аргументовано потребу у встановленні чіткої кореляції заходу, що має бути вжитий НБУ до комерційного банку, із ступенем небезпеки дії чи бездіяльності останнього, наявними та можливими наслідками таких дій чи бездіяльності для клієнтів комерційного банку тощо. Обґрунтовано необхідність посилення правовими засобами превентивної функції НБУ з метою недопущення у подальшому перекладання юридичної відповідальності на самих клієнтів комерційних банків.

Доведено, що складність вирішення питань юридичної відповідальності НБУ нерозривно пов'язана із недоліками у правовому статусі останнього, що зумовлює доцільність проведення додаткових досліджень у цьому напрямі.

Ключові слова: Національний банк України; юридична відповідальність; заходи впливу; погіршення фінансового стану; банк; небезпека.

Гудіма Т. С., кандидат юридических наук, докторант, старший научный сотрудник Института экономико-правовых исследований НАН Украины, г. Киев, Украина.
e-mail : tsgudima@gmail.com ; ORCID 0000-0003-1509-5180

К вопросу о необходимости усиления юридической ответственности национального банка Украины

Статья посвящена исследованию отдельных проблем, характеризующих современное состояние законодательства Украины в части установления юридической ответственности

Национального банка Украины, а также освещению отдельных перспективных направлений модернизации отечественного законодательства Украины в этом направлении. Доказано, что до сих пор не получили распространения научные разработки проблематики института юридической ответственности Национального банка Украины и его должностных лиц за действия / бездействие, в том числе которые находят выражение в применении неадекватных степени общественной опасности мер воздействия к банковским учреждениям, в частности при ухудшении финансового состояния (финансовой нестабильности). Для недопущения в нормативно-правовой плоскости субъективизма в правовой оценке действий НБУ, аргументирована потребность в установлении четкой корреляции мероприятия, которое должно быть применено НБУ по отношению к коммерческому банку, со степенью опасности действий или бездействия последнего, имеющимися и возможными последствиями таких действий или бездействия для клиентов коммерческого банка и тому подобное. Обоснована необходимость усиления правовыми средствами превентивной функции НБУ с целью недопущения в дальнейшем перекладывания юридической ответственности на самих клиентов коммерческих банков.

Доказано, что сложность решения вопросов юридической ответственности НБУ неразрывно связана с недостатками в правовом статусе последнего, что обуславливает целесообразность проведения дополнительных исследований в этом направлении.

Ключевые слова: Национальный банк Украины; юридическая ответственность; меры воздействия; ухудшение финансового состояния; банк; опасность.

Вступ. Системні кризові явища у банківській сфері, які припали на кінець першої декади ХХІ ст., актуалізували питання захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання у процесі їх взаємодії із фінансовими (банківськими) установами. Зокрема, в США та країнах-учасницях Європейського Союзу це питання стало животрепетним, коли провідні інвестиційні банки та страхові компанії – American International Group Inc., Goldman Sachs, Lehman Brothers, Merrill Lynch, Royal Bank of Scotland, Bank of England і інші (у світлі фінансової кризи 2008 р.) виявилися неспроможними задовольнити свої зобов'язання перед кредиторами. У зв'язку з цим уряди держав мали втрутитися у вирішення назрілих проблем, що, як наслідок, справило негативний вплив на економічний розвиток, а, отже, і на добробут громадян [1, с. 45].

Реакцією більшості країн світу на наслідки фінансової кризи стало ухвалення нового законодавства, спрямованого на підвищення стійкості фінансової системи та запобігання кризам у майбутньому (імплементация стандартів Базель III (макропруденційне регулювання) [2] тощо).

Україна також здійснила певні кроки на шляху до захисту фінансової системи від «шоків», адже вона постраждала від процесу очищення банківської системи, активна фаза якого припала на 2014–2017 рр. За цей час фінансовий ринок залишило понад 90 банків. Прямі фіскальні витрати на подолання наслідків кризи (станом на липень 2017 р.) обійшлися державі у 14 % ВВП, що перевищує відповідні витрати, понесені під час фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. Крім держави, втрат зазнали і суб'єкти господарювання, кошти яких знаходились на рахунках банків, визнаних неплатоспроможними (оскільки повернення таких коштів не гарантується державою), а також фізичні особи, вклади яких перевищували гарантовану державою суму. Загальний обсяг таких коштів становить 16 % ВВП відповідних років (2014–2017 рр). У підсумку,

згідно з оцінками Національного банку, загальні втрати економіки від кризи становлять 38 % ВВП [3].

Схожа ситуація спостерігалася в Російській Федерації. З 2014 р. по вересень 2019 р. ліцензії втратили 384 банки [4]. За даними агентства Fitch, збитки держави станом на 2017 р. склали 4,7 трлн руб.

Такі світові тенденції сприяли посиленню на законодавчому рівні заходів відповідальності, які мають застосовуватися до засновників та керівного менеджменту неплатоспроможних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування банківської системи тривалий час перебувають у полі зору значного кола провідних науковців-господарників та представників суміжних правових та інших галузей. Зокрема, можна виділити численні наукові праці К. Возняковської (K. Vozniakovska), О. Вовчак (O. Vovchak), І. Дудки (I. Dudka), Д. Задихайла (D. Zadykhailo), О. Кириченко (O. Kyrychenko), С. Міщенко (S. Mishchenko), Р. Міллера (P. Miller), О. Подцерковного (O. Podtserkovnyi), А. Харченко (A. Kharchenko) та інших учених. Питання щодо особливостей посилення відповідальності з боку власників істотної участі в банку, «подвійної відповідальності» акціонерів (корпоративної відповідальності) зустрічаються у наукових дослідженнях. Але дотепер не набули поширення наукові розробки проблематики інституту юридичної відповідальності Національного банку України та його посадових осіб за дії/бездіяльність, у тому числі які знаходять вияв у застосуванні неадекватних ступеню суспільної небезпеки заходів впливу до банківських установ, зокрема при погіршенні фінансового стану (фінансовій нестабільності). Вказане заклало підґрунтя для проведення дослідження.

Мета статті – виявити окремі проблеми, які характеризують сучасний стан законодавства України у частині встановлення юридичної відповідальності Національного банку України, та запропонувати можливі шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 55 Закону України «Про Національний банк України» головною метою банківського регулювання і нагляду є безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Згідно зі ст. 58 Закону України «Про банки та банківську діяльність» власники істотної участі зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання настання неплатоспроможності банку. Пов'язана з банком особа за порушення вимог законодавства, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, або доведення банку до неплатоспроможності несе цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Між тим на практиці існує проблема безвідповідальності як з боку власників банківських установ, так і з боку Національного банку України (далі – НБУ), який має вживати заходи впливу на банки або інших осіб, які можуть бути об'єктом його перевірки. Наявність судових рішень з цього питання є яскравим тому підтвердженням.

Одним із найбільш резонансних стало рішення Вищого адміністративного суду України від 21.10.2015 р. у справі № 826/19469/14, який задовольнив позов ТОВ «Євротранском» і визнав неправомірною бездіяльність Національного банку України з 01.07.2011 р. до 28.02.2014 р. щодо не вжиття належних заходів забезпечення законних інтересів кредиторів і вкладників ПАТ «Брокбізнесбанк», а також не забезпечення фінансової стабільності банківської системи, частиною якої є ПАТ «Брокбізнесбанк».

На думку суду, НБУ дійсно мав можливість запобігти настанню неплатоспроможності установи і втраті грошей вкладників, але не вжив для цього відповідних заходів.

Як засвідчили матеріали справи, НБУ був визнаний винним:

1) у порушенні термінів

– проведення інспекційної планової перевірки ПАТ «Брокбізнесбанк», яка мала проходити не рідше одного разу на 36 місяців (п. 1.6 Положення про планування та порядок проведення інспекційних перевірок), замість 60 місяців (як у випадку із «Брокбізнесбанком»);

– інформування банку про результати інспектування (з огляду на те, що з моменту закінчення перевірки – 15.11.2013 р. до моменту отримання ПАТ «Брокбізнесбанк» інформації про результати інспектування і перевірки його діяльності – 19.02.2014 р., минуло більше ніж три місяці, що є порушенням вимог ч. 7 ст. 19 Господарського кодексу України), а також про рейтингову оцінку за системою та складовими CAMELS;

2) застосуванні не адекватних вчиненому порушенню заходів впливу.

Зокрема, за результатами інспектування ПАТ «Брокбізнесбанку» була встановлена загальна рейтингова оцінка за системою CAMELS–4. Установи, які отримали таку оцінку, вважаються такими, що мають серйозні проблеми, та, як наслідок, вимагають ретельного нагляду і вжиття спеціальних санаційних заходів. Зокрема, це означає, що загальна платоспроможність банку перебуває під загрозою, потрібні невідкладні заходи з боку служби банківського нагляду щодо поліпшення стану надходжень та запобігання втраті капіталу, у тому числі шляхом обмеження, зупинення або припинення проведення окремих видів здійснюваних банком операцій з високим рівнем ризику та вжиття інших заходів, передбачених Положенням про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS, а також Законом України «Про банки та банківську діяльність». Натомість з моменту закінчення інспекційної перевірки – до моменту прийняття рішення Комісією з питань нагляду та регулювання діяльності банків НБУ «Про зупинення здійснення окремих видів здійснюваних ПАТ «Брокбізнесбанк» операцій» від 12.02.2014 р. № 65/БТ, а також складення НБУ листа ПАТ «Брокбізнесбанк» про результати інспектування – 14.02.2014 р., минуло майже три місяці, що дало можливість власникам банку істотно погіршити фінансовий стан установи і призвести її до стану неплатоспроможної [5].

Слід зазначити, що рішення Вищого адміністративного суду України склало підґрунтя для звернення із подібними позовними вимогами до адміністративних

судів (ТОВ «АККО ІНТЕРНЕСІОНЛ» (справа № 826/704/16) [6] і ТОВ «ФАВА-ТЕХНІКС» (справа № 826/25896/15) [7]). І як результат, адміністративні суди також визнавали протиправною бездіяльність НБУ.

Аналогічною виявилась і ситуація із ПАТ «Укргазпромбанк». Окружний адміністративний суд Києва 14 березня 2016 р. за позовом ТОВ «Торговий дім САНКО» (справа № 826/26255/15) визнав протиправною бездіяльність НБУ. Зокрема, протягом 6 місяців (в період з жовтня 2014 р. по квітень 2015 р.) після проведення інспекційної перевірки, за її результатами та з урахуванням виставленої оцінки за рейтинговою системою CAMELS НБУ, не вчинив жодних обов'язкових заходів впливу та контролю з метою недопущення подальшого порушення норм банківського законодавства та відновлення платоспроможності та фінансової стабільності ПАТ «Укргазпромбанк». Це призвело в подальшому до настання неплатоспроможності банку та нанесення значних збитків у вигляді неповернутих грошових коштів майже усім кредиторам з акцептованими вимогами [8].

Водночас траплялися й такі випадки (зокрема, у справі ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива»), коли в першій інстанції бездіяльність НБУ визнавалася протиправною, але на етапі апеляційного розгляду справи суд обирає позицію НБУ [9].

У більшості випадків рішення адміністративних судів про визнання бездіяльності НБУ протиправною створювали передумови для реалізації суб'єктами господарювання (клієнтами неплатоспроможних банків) права на звернення до господарських судів з позовами про компенсацію з боку НБУ грошових збитків. Зокрема, збитки ТОВ «Євротранском» склали 233,4 тис. грн., ТОВ «АККО ІНТЕРНЕСІОНЛ» – 220 тис. євро (1, 8 млн грн (по курсу станом на 20.03.2012 р. (дата договору), ТОВ «ФАВА-ТЕХНІКС» – 6,5 млн грн., «ЗУККО Трейдинг Лімітед» – 1,14 млрд грн, ТОВ «Інтертрансгруп» – 56,6 млн грн та ін.

Утім, до сьогодні практика розгляду подібних справ в господарських судах є негативною для позивачів. Серед яскравих прикладів – справа № 910/11738/16 за позовами «ЗУУК Трейдинг Лімітед» і ТОВ «Інтертрансгруп». Вищий господарський суд не задовольнив касаційні скарги цих клієнтів ПАТ «Брокбізнесбанк» [10].

Одним з основних аргументів цієї судової інстанції було те, що НБУ не може бути відповідачем у справі щодо відшкодування шкоди, в розумінні ст. 1173 Цивільного кодексу України, як такої, що завдана органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування. І це в той час, коли відповідно до Закону України «Про Національний банк України» НБУ визнано особливим центральним органом державного управління (ч. 1 ст. 2). До речі, господарськими судами було враховано згадане нормативно-правове положення, однак це не стало на заваді для прийняття рішень про незадоволення позовних вимог суб'єктів господарювання (клієнтів неплатоспроможних банків).

Отже, можна дійти певного висновку, що проблема криється в правовому статусі НБУ, який не отримав належної оцінки як з боку органів правосуддя,

представників наукових кіл, так і Конституційного Суду України, який в одному із своїх рішень лише звернув увагу на особливість правового статусу НБУ, не вдаючись до з'ясування того, яким чином така специфіка впливає чи має впливати на правову кваліфікацію дій чи бездіяльності НБУ. Хоч заради справедливості слід визнати, що з'ясування цих питань не було предметом саме тієї справи, яку розглядав Конституційний Суд України, як і не були предметом розгляду питання щодо з'ясування особливостей статусу НБУ, на які з невідомих причин звернув увагу Суд.

Так, у пункті 3.1 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 26.02.2009 р. № 6-рп/2009 наголошено на тому, що особливість правового статусу НБУ полягає у наступному: з одного боку, він має публічно-правовий статус особливого центрального органу державного управління, самостійного у своїй діяльності від органів державної влади, а з іншого – цивільно-правовий статус як юридичної особи, яка має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності і перебуває в його господарському віданні, та може вчиняти певні цивільно-правові правочини з комерційними банками, державою [11].

Утім, на жаль, така констатація правового статусу НБУ не дає можливості віднайти відповіді на питання юридичної відповідальності цього суб'єкта права. Особливо загострює проблему правове застереження, яке міститься у ч. 2 ст. 64-1 Закону України «Про Національний банк України», а саме наголошено на тому, що члени Правління Національного банку та інші службовці Національного банку, члени Ради Національного банку, залучені експерти **не несуть відповідальності за будь-які дії або бездіяльність, якщо вони діяли на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.**

Зазначене дає підстави дійти висновку, що застосування НБУ неадекватного ступеню суспільної небезпеки заходу впливу на банк-правопорушник, але передбаченого чинним законодавством України, як такий, що може бути застосований на вибір НБУ, вважатиметься діями, вжитими на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Звісно, у нормативно-правовій площині не можна допускати суб'єктивізму до правової оцінки дій НБУ, що зумовлює потребу у встановленні чіткої кореляції заходу, що має бути вжитий НБУ до комерційного банку, із ступенем небезпеки дій чи бездіяльності останнього, наявними та можливими наслідками таких дій чи бездіяльності для клієнтів комерційного банку тощо. Отже, слід правовими засобами значно посилити превентивну функцію НБУ аби не допускати у подальшому перекладання юридичної відповідальності на самих клієнтів комерційних банків.

Позитивно оцінюючи положення ч. 3 ст. 64-1 Закону України «Про Національний банк України» про те, що шкода, заподіяна внаслідок рішень, дій та/або бездіяльності НБУ (його працівників та/або залучених експертів), у тому числі шкода, заподіяна внаслідок професійної помилки працівників НБУ та/або

залучених експертів, відшкодовується НБУ згідно із законодавством та страховими компаніями відповідно до умов договорів страхування (у разі їх укладення), слід зауважити на тому, що залишається поза увагою не менш важливий правовий аспект. Зокрема, належного вирішення потребує ситуація, коли майна та інших активів НБУ може не вистачити для задоволення вимог про відшкодування шкоди. Мабуть тому суди нівелюють згадану статтю Закону України «Про Національний банк України» (ст. 64-1), на яку посилаються у позовах ошукані суб'єкти господарювання [12].

Особливої гостроти цьому питанню надає норма ч. 3 ст. 4 Закону України «Про Національний банк України», яка передбачає, що НБУ не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання.

З цього нормативного положення випливає те, що держава (хоча у ч. 3 ст. 4 зазначеного Закону обрано досить спірний засіб юридичної техніки – акцентовано увагу на органах державної влади) не несе відповідальності за зобов'язаннями НБУ, якщо тільки добровільно не буде взято виконання таких зобов'язань, зокрема, боргових.

У зв'язку з цим виникає питання: яка мета переслідувалася, коли Законом України «Про Національний банк України» НБУ було визнано особливим центральним органом державного управління? Адже якщо таким формулюванням законодавець намагався якимось чином прирівняти НБУ до органів державної влади, то слід було б використати усталену юридичну техніку та визнати, що держава відповідає за зобов'язаннями НБУ як органу держави. Однак обрано зовсім інший підхід. Відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону України «Про Національний банк України» «Національний банк не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання».

Отже, підсумовуючи усе вищевикладене, можна дійти **висновку** про те, що складність вирішення питань юридичної відповідальності НБУ нерозривно пов'язана із недоліками у правовому статусі останнього. Окремі пропозиції, що містяться у цій публікації, щодо усунення суперечностей у законодавстві України у сфері юридичної відповідальності НБУ можуть отримати більш ґрунтовну наукову розробку у подальших дослідженнях.

Список літератури

1. Глобальна економічна криза 2008–2010 років: світовий досвід та шляхи подолання в Україні : монографія; під заг. ред. В. І. Ляшенка. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 414 с.
2. Implementation of Basel standarts. A report to G20 Leaders on implementation of the Basel III regulatory reforms. November, 2014. URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d299.pdf> (дата звернення: 22.09.2019).
3. Про діяльність Правління Національного банку України щодо розвитку банківської системи та окремих нормативних актів з питань банківської діяльності зі змінами, внесеними рішенням Ради Національного банку України від 14 липня 2017 р. № 32-рд. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51452711> (дата звернення: 22.09.2019).

4. Полный список банков, прекративших свою деятельность вследствие ликвидации или отзыва лицензии Банком России. URL: https://www.banki.ru/banks/memory/?PAGEN_1=10 (дата звернення: 22.09.2019).

5. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 21.10.2015 р. у справі № К/800/31676/15 за позовом ТОВ «Євротранском» до Національного банку України, треті особи – ПАТ «Брокбізнесбанк», ДП «Антонов» про визнання бездіяльності неправомірною. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52625632> (дата звернення: 22.09.2019).

6. Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва по справі № 826/704/16 від 05 серпня 2016 р. за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «АККО ІНТЕРНЕШНЛ» до Національного банку України про визнання протиправною бездіяльності. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59518894> (дата звернення: 22.09.2019).

7. Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва по справі № 826/25896/15 від 19 вересня 2016 р. за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ФАВА-ТЕХНІКС» до Національного банку України про визнання протиправною бездіяльності, стягнення коштів. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61418091> (дата звернення: 22.09.2019).

8. Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва по справі № 826/26255/15 від 14 березня 2016 р. за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «САНКО» до Національного Банку України про визнання протиправною бездіяльності. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56455449> (дата звернення: 22.09.2019).

9. Постанова Верховного Суду України від 31 липня 2018 р. про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 13 квітня 2017 р. у справі № 826/11415/16 (провадження № К/800/1640/17) за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Інвест-Сервіс» до Національного банку України, треті особи – Публічне акціонерне товариство «Комерційний банк «Фінансова ініціатива», Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, про визнання протиправною бездіяльності. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75644221> (дата звернення: 22.09.2019).

10. Постанова Вищого господарського суду України по справі № 910/11738/16 від 15 листопада 2016 р. за касаційною скаргою ТОВ «Інтертрансгруп» та «ЗУКК Трейнінг Лімітед». Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62758440> (дата звернення: 22.09.2019).

11. Рішення Конституційного суду України у справі № 1-15/2009 від 26 лютого 2009 р. (№ 6-рп/2009) за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-09?lang=ru> (дата звернення: 22.09.2019).

12. Постанова Київського апеляційного суду від 11.09.2018 р. по справі № 910/3510/18 за апеляційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «Прибуткова справа». Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76474182> (дата звернення: 22.09.2019).

References

1. Lyashenko, V. I. (2010). Hlobalna ekonomichna kryza 2008–2010 rokov: svitovyy dosvid ta shlyakhy podolannya v Ukraini. Donetsk: Yuho-Vostok [in Ukrainian].
2. Implementation of Basel standarts (2014). A report to G20 Leaders on implementation of the Basel III regulatory reforms. URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d299.pdf>.
3. Pro diialnist Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy shchodo rozvytku bankivskoi systemy ta okremykh normatyvnykh aktiv z pytan bankivskoi diialnosti zi zminamy, vnesenymy rishennyam Rady Natsionalnoho banku Ukrainy vid 14 lypnya 2017 r. № 32-rd. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51452711>.

4. Polnyy spisok bankov, prekrativshikh svoyu deyatel'nost' vsledstviye likvidatsii ili otzyva litsenzii Bankom Rossii. URL: https://www.banki.ru/banks/memory/?PAGEN_1=10 [in Russian].

5. Ukhvala Vysshchoho administratyvnoho sudu Ukrayiny vid 21.10.2015 r. u spravi № K/800/31676/15 za pozovom TOV «Yevrotranskom» do Natsionalnoho banku Ukrayiny, treti osoby – PAT «Brokbiznesbank», DP «Antonov» pro vyznannya bezdiyalnosti nepravomirnoyu. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52625632>

6. Postanova Okruzhnoho administratyvnoho sudu mista Kyieva po spravi № 826/704/16 vid 05 serpnia 2016 r. za pozovom tovarystva z obmezhenoyu vidpovidalnistyu «AKKO INTERNESHNL» do Natsionalnoho banku Ukrayiny pro vyznannya protypravnoyu bezdiyalnosti. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59518894>.

7. Postanova Okruzhnoho administratyvnoho sudu mista Kyieva po spravi № 826/25896/15 vid 19 veresnya 2016 roku za pozovom Tovarystva z obmezhenoyu vidpovidalnistyu «FAVA-TEKHNIS» do Natsionalnoho banku Ukrayiny pro vyznannya protypravnoyu bezdiyalnosti, stiahnennya koshtiv. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61418091>.

8. Postanova Okruzhnoho administratyvnoho sudu mista Kyieva po spravi № 826/26255/15 vid 14 bereznya 2016 r. za pozovom tovarystva z obmezhenoyu vidpovidalnistyu «Torhovyy dim «SANKO» do Natsionalnoho Banku Ukrayiny pro vyznannya protypravnoyu bezdiyalnosti. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56455449>.

9. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 31 lypnya 2018 roku pro perehlyad ukhvaly Vysshchoho administratyvnoho sudu Ukrayiny vid 13 kvitnya 2017 r. u spravi № 826/11415/16 (provadzheniya № K/800/1640/17) za pozovom Tovarystva z obmezhenoyu vidpovidalnistyu “Invest-Servis” do Natsionalnoho banku Ukrayiny, treti osoby – Publichne aktsionerne tovarystvo “Komertsyynny bank “Finanova initsiatyva”, Fond harantuvannya vkladiv fizychnykh osib, pro vyznannya protypravnoyu bezdiyalnosti. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75644221>.

10. Postanova Vysshchoho hospodarskoho sudu Ukrayiny po spravi № 910/11738/16 vid 15 lystopada 2016 r. za kasatsiynoyu skarhoyu TOV «Intertranshrup» ta «ZUKK Treyninh Limited». Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62758440>.

11. Rishennya Konstytutsiynoho sudu Ukrayiny u spravi № 1-15/2009 vid 26 lyutoho 2009 r. (№ 6-rp/2009) za konstytutsiynym podannym Prezydenta Ukrayiny shchodo ofitsiynoho tлумachennya polozhennya punktu 18 chastyny pershoyi statti 85 Konstytutsiyi Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-09?lang=ru>.

12. Postanova Kyivskoho apelyatsiynoho sudu vid 11.09.2018 r. po spravi № 910/3510/18 za apelyatsiynoyu skarhoyu Tovarystva z obmezhenoyu vidpovidalnistyu “Prybutkova sprava”. Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76474182>.

Hudima T. S., PhD in Law, Doctoral Candidate, Senior Researcher, Institute of Economic and Legal Research, National Academy of Sciences of Ukraine, Kiev, Ukraine.

e-mail : tsgudima@gmail.com ; ORCID 0000-0003-1509-5180

To the question of the need to strengthen the responsibility of the National Bank of Ukraine

The article is devoted to the investigation of particular problems that characterize the current state of the Ukrainian legislation in terms of establishing the legal responsibility of the National Bank of Ukraine, as well as highlighting some promising directions of its modernization in this direction.

It proved that scientific developments of the Institute of Legal Responsibility of the National Bank of Ukraine and its officials for actions / inactivity, in particular in case of deterioration of financial condition (financial instability), have not spread so far. In order to prevent subjectivism to the legal assessment of the NBU's actions in the regulatory area, it is the need to establish a clear correlation of the measure to be applied by the NBU to a commercial bank, with the: degree of danger of actions or inactivity of the bank; possible consequences of such actions or inactivity for commercial bank customers, etc. The necessity of strengthening the NBU's preventive function with the purpose of preventing the

further transfer of legal responsibility to the clients of commercial banks is substantiated. The situations, where the property and other assets of the NBU may not be enough to satisfy claims for damages, are requires a proper solution.

It is proved that the complexity of resolving the issues of legal liability of the NBU is inextricably linked to the deficiencies in the legal status of the latter, which makes it necessary to carry out additional research in this direction. Some of the proposals contained in this study to resolve the contradictions in the legislation of Ukraine in the area of legal responsibility of the NBU may receive more thorough scientific development in further studies.

Keywords: National Bank of Ukraine; legal liability; sanctions; deterioration of financial condition; bank; danger.

Рекомендоване цитування: Гудіма Т. С. До питання про необхідність посилення юридичної відповідальності Національного банку України. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 121–130. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.147.179932>.

Suggested Citation: Hudima, T.S. (2019). Do pytannia pro neobkhidnist posylennia yurydychnoi vidpovidalnosti Natsionalnoho banku Ukrainy [To the question of the need to strengthen the responsibility of the National Bank of Ukraine]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 147, 121–130*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.147.179932> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 05.10.2019 р.